

”Surkea epäonnistuminen”

Keskustelu ruotsalaisten vapaaehtoisten rekrytoinnista Viron vapaussotaan
ruotsalaisissa sanomalehdissä 1918–1919

Leo Höykinpuro

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Leo Höykinpuro

”Surkea epäonnistuminen” – Keskustelu ruotsalaisten vapaaehtoisten rekrytoinnista

Viron vapaussotaan ruotsalaisissa sanomalehdissä 1918–1919

Sivumäärä: 27 sivua

Tämän tutkielman aiheena on Viron vapaussotaan osallistuneiden ruotsalaisten vapaaehtoisten rekrytoinnin epäonnistuminen asetettuihin tavoitteisiin nähden, ja rekrytointiin liittyvä keskustelu Ruotsin sanomalehdistössä. Tutkimusongelmana on selvittää, miksi rekrytoinnin tulokset olivat niin vaatimattomia, ja mitä lehdet kirjoittivat rekrytoinnista sekä sen epäonnistumisesta. Lisäksi tarkastellaan, miten rekrytointiin suhtauduttiin eri poliittisten suuntausten edustamissa lehdissä. Tutkimuksen aikarajauksena on ajanjakso 16.12.1918–7.4.1919, jolta alkuperäisaineistona käytetään ruotsalaisia sanomalehtiä Aftonbladet, Dagens Nyheter, Folkets Dagblad Politiken ja Social-Demokraten.

Oikeistolainen Aftonbladet tuki rekrytointeja ja vasemmistososialistinen Folkets Dagblad Politiken vastusti niitä, ja näiden välille muodostui rintamalinja kiihkeässä lehdistösodassa. Folkets Dagblad Politiken asettui Neuvosto-Venäjän vallankumouksellisten bolševikkien rinnalle, ja Aftonbladetissa oli kysymys laajemmasta taistelusta bolševikkeja vastaan, kuin ainoastaan Viron vapaussodasta. Hallitusta lähellä olevat Dagens Nyheter ja Social-Demokraten pysyivät maltillisina.

Ruotsin hallitus ei tukenut vapaaehtoisten rekrytointia ja rahoitus oli keskeinen ongelma. Virolla ei ollut vastaavia resursseja hyödyntää ruotsalaisia vapaaehtoisia, kuin Suomella oli ollut vuotta aiemmin sisällissodan aikana. Ruotsalaisia upseereita vieraili Virossa tutustumassa taloudelliseen, poliittiseen ja sotilaalliseen tilanteeseen. Palaute matkalta pysäytti käytännössä rekrytointitoimenpiteet, ennen kuin uusia toimijoita aktivoitui. Lehdissä tuotiin myös esiin rekrytointiorganisaation tehottomuus ja selkeän sotilasjohdon puute. Johdon ja organisaation puutteiden vuoksi monet vapaaehtoisiksi hakeutuvat joutuivat siirtymään itsenäisesti Viroon, ja ottamaan henkilökohtaisen riskin joutua jatkossa ruotsalaisen työväenliikkeen mustiin listoihin perustuvan syrjinnän kohteeksi. Tämä syrjintä periytyi jo Suomen sisällissotaan osallistuneiden kohtelusta vuotta aiemmin. Folkets Dagblad Politiken piti yllä tätä uhkaa, ja sillä oli vaikutuksensa rekrytointeihin.

Vapaaehtoisjoukkojen jälkimaine Ruotsissa ei ole ollut hyvä, eikä tutkimuskirjallisuutta joukoista ole syntynyt suuressa määrin. Sanomalehdet alkuperäisaineistona antavat kuitenkin merkittävän lisän tähän ”surkeaan epäonnistumiseen”, jossa alkuperäinen tavoite jäi saavuttamatta.

Avainsanat: Viron vapaussota, palkkasoturit, Ruotsalainen prikaati

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Itsenäistynyt Viro pyytää sotilaallista apua	4
1.2	Tutkimusongelma ja alkuperäisaineisto	5
1.3	Aiempi tutkimus	6
2	Rekrytointeihin valmistaudutaan joulukuussa 1918	8
2.1	Huhut vapaaehtoisten rekrytoinnista varmistuvat	8
2.2	Rekrytointisuunnitelmat konkretisoituvat	9
2.3	Kaikuja Suomen sisällissodasta	11
3	Kevään 1919 kolme rekrytointikampanjaa	13
3.1	Ruotsalaiset upseerit Viroon – ensimmäinen kampanja alkaa	13
3.2	Vasemmistososialistien lehti käy hyökkäykseen	14
3.3	Kenraali palaa Ruotsiin – ensimmäinen kampanja päättyy	18
3.4	Sopimus Viron pääministerin kanssa – toinen kampanja	19
3.5	Skandinaavinen vapaajoukko – kolmas kampanja	22
4	Saavuttamaton tavoite	24
	Lähteet	26

1 Johdanto

1.1 Itsenäistynyt Viro pyytää sotilaallista apua

Ensimmäisen maailmansodan seurauksena Itämeren alueen poliittinen tilanne muuttui merkittävästi vuosina 1917–1920. Venäjän ja Saksan keisarikunnat luhistuivat, ja syntyi uusia itsenäisiä valtioita, kuten Suomi sekä Baltiassa Viro, Latvia ja Liettua. Viro julistautui itsenäiseksi 24.2.1918. Viron tasavallan lähettiläs Skandinaviassa, Jaan Tõnisson, tapasi syyskuussa 1918 Ruotsin ulkoministeri Johannes Hellnerin ja meriministeri Erik Palmstiernan. Tõnisson esitti hallituksensa pyynnön ruotsalaisen joukko-osaston lähettämisestä Viroon turvaamaan järjestystä, kunnes Viro saisi puolustusvoimansa rakennettua. Hän esitti avunpyynnön uudelleen loka- ja marraskuussa. Ruotsalaisten joukkojen lähettämistä ehdottivat myös Yhdysvaltain ja Ison-Britannian hallitukset, jotka halusivat maajoukkoja Viroon Venäjän bolsevikien aseellisten joukkojen luomaa uhkaa vastaan. Ruotsin, kuten Tanskankin, hallitus kuitenkin kieltäytyi aseellisten joukkojen lähettämisestä, peläten ajautuvansa laajempaan konfliktiin sisällissotaa käyvän Venäjän kanssa. Ruotsissa oli vallassa Nils Edénin johtama liberaalien ja sosiaalidemokraattien enemmistöhallitus.¹ Suomen hallitus suhtautui myös kielteisesti joukkojen lähettämiseen Viroon, mutta myönsi ase- ja raha-avustuksia ja puolsi vapaaehtoisten värväämistä.²

Maailmansota päättyi aselepoon saksalaisten antauduttua marraskuussa 1918, mutta bolsevikit etenivät Viroon. Viron väliaikainen hallitus julisti 29.11.1918 poikkeustilan ja määräsi yleisen liikekannallepanon. Joulukuun lopussa bolsevikit olivat vain 30 kilometrin päässä Tallinnasta ja puolet maan pinta-alasta oli heidän hallussaan.³ Joulunpyhien 1918 aikana oli Tukholmassa virolainen delegaatio, joka neuvotteli ruotsalaisten upseerien kanssa vapaaehtoisjoukon muodostamisesta. Rekrytointikampanja käynnistyi tammikuussa 1919 Ruotsin hallituksen annettua luvan vapaaehtoisten matkustamiselle Viroon 30.12.1918. Prosessin tavoitteena oli saada rekrytoitua 3000–4000 vapaaehtoista.⁴ Vuotta aiemmin oli noin 1100 ruotsalaista vapaaehtoista osallistunut Suomen sisällissotaan.⁵ Rekrytoinnin tuloksena ruotsalaisia vapaaehtoisia osallistui Viron vapaussotaan arviolta vain 300⁶, kun Suomesta vapaaehtoisia oli noin 3700.⁷

¹ Ericson Wolke 1996, 77–78.

² Zetterberg 1977, 155–158.

³ Zetterberg 2007, 505–506.

⁴ Ericson Wolke 2021, 44.

⁵ Ericson Wolke 1996, 68.

⁶ Ericson Wolke 1996, 78.

⁷ Zetterberg 1977, 161.

David Lloyd George (1863–1945), joka toimi Yhdistyneen kuningaskunnan pääministerinä vuosina 1916–1922, arvioi myöhemmin vapaaehtoisjoukkojen merkitystä. Hän osallistui ensimmäisen maailmansodan rauhanneuvotteluihin ja kirjoitti näkemyksistään kirjan *The truth about the peace treaties*. Teoksessaan hän toteaa vapaaehtoisjoukoista:

Yritys koota vapaaehtoisjoukkoja sodan käymiseksi bolsevikkeja vastaan oli surkea epäonnistuminen. Ei voi olla epäilystäkään siitä, että Länsi-Euroopan ja Amerikan asukkaista suuri enemmistö olisi halunnut nähdä bolsevismin murskattuna, mutta kukaan ei ollut valmis ottamaan vastaan tehtävää.⁸

1.2 Tutkimusongelma ja alkuperäisaineisto

Tämän tutkielman aiheena on ruotsalaisten vapaaehtoisten rekrytoinnin epäonnistuminen alkuvuonna 1919 ja rekrytointiin liittyvä keskustelu Ruotsin sanomalehdistössä. Tutkimukseni pääkysymys on, miksi rekrytoinnin tulokset olivat niin vaatimattomia, ja mitä lehdet kirjoittivat rekrytoinnista sekä sen epäonnistumisesta. Lisäksi tarkastelen, miten rekrytointiin suhtauduttiin eri poliittisten suuntausten edustamissa lehdissä, ja viitattiinko niissä osallistumiseen Suomen sisällissotaan vuotta aiemmin. Kevään 1919 kuluessa tehtiin kolme erillistä rekrytointikampanjaa. Tutkimukseni aikarajaus alkaa ensimmäisen rekrytointeja koskevan uutisen julkaisusta 16.12.1918 ja päättyy 7.4.1919, jolloin valtalehdistö kääntyi kriittiseksi rekrytointeja kohtaan.

Alkuperäisaineistona tässä tutkielmassa käytän edellä mainitulta ajanjaksolta seuraavia ruotsalaisia sanomalehtiä: *Aftonbladet (AB)*, *Dagens Nyheter (DN)*, *Folkets Dagblad Politiken (FDP)* ja *Social-Demokraten (SD)*. *Aftonbladet*ia luonnehditaan maltilliseksi tai vapaamieliseksi⁹. Lehti ilmestyi päivittäin, kannatti rekrytointeja ja oli selkein vastavoima vasemmistososialistien näkemyksille. Toisena lehtenä on vapaamielinen *Dagens Nyheter*, joka ilmestyi myös päivittäin,¹⁰ ja oli lähellä pääministerin liberaalipuoluetta. Kolmas käyttämäni lehti *Folkets Dagblad Politiken* oli vasemmistososialistinen ja ilmestyi kuusi kertaa viikossa.¹¹ Lehti

⁸ Lloyd George 1938, 319. “The attempt to raise a force of volunteers for the purpose of waging war against the Bolsheviks was a miserable failure. There can be no doubt that the great majority of the inhabitants of Western Europe and of America would have liked to see Bolshevism crushed, but no one was prepared to undertake the task.”

⁹ *Aftonbladet (AB)*, https://tidning.kb.se/nld/nld/tidning_all?tidnId=1.

¹⁰ *Dagens Nyheter (DN)*, https://tidning.kb.se/nld/nld/tidning_all?tidnId=4.

¹¹ *Folkets Dagblad Politiken (FDP)*, https://tidning.kb.se/nld/nld/tidning_all?tidnId=369.

vastusti kärjekkäimmin vapaaehtoisten rekrytointia. Neljäs lehti *Social-Demokraten* edusti toisen hallituspuolueen sosiaalidemokraattien näkemyksiä ja ilmestyi kuusi kertaa viikossa¹².

Lehdistä *Aftonbladet* ja *Dagens Nyheter* olivat tutkielmaa varten saatavilla Ruotsin Kuninkaallisen kirjaston digitoidussa sanoma- ja aikakauslehtikokoelmassa. *Folkets Dagblad Politiken* ja *Social-Demokraten* olivat ainoastaan mikrofilmattuina tilattavissa Ruotsista. Kirjaston digitaalisessa lehtikokoelmassa oli mahdollisuus tehdä sanahakuja, mutta ei mikrofilmiaineistossa. Mikrofilmit oli kuvattu 1970-luvulla ja osa materiaalista oli vaikeasti luettavissa. Käytännössä kaikki tutkimuksen aikarajauksen lehdet (lähes 400) oli selattava lävitse ja käytettävä lähilukua niiden artikkelien osalta, jotka käsittelivät Viron vapaussodan vapaaehtoisten rekrytointia ja osallistumista sotatoimiin.

Aikalaismuistelmat taustoittavat tutkimuskysymyksiä. Hugo Hamilton (1849–1928) oli ruotsalainen kreivi ja poliitikko, joka toimi valtiopäivien ensimmäisen kamarin puheenjohtajana vuosina 1916–1928.¹³ Hänen poikansa Adolf Hamilton (1882–1919) oli osallistunut vapaaehtoisena Suomen vapaussotaan ja oli ensimmäisen rekrytointikampanjan ruotsalaisupseerien joukossa. Hugo Hamiltonin päiväkirja *Dagböcker: 1917–1919* kertoo Adolfin neuvotteluista virolaisten kanssa sekä Viroon tehdyn vierailun tuloksista.

1.3 Aiempi tutkimus

Suomalaisten osallistumisesta Viron vapaussotaan on runsaasti tutkimus- ja muistelmakirjallisuutta, mutta ruotsalaisten osalta melko vähän. Suomalaisten vapaaehtoisten rekrytointia ja osallistumista Viron vapaussotaan on tutkinut muun muassa Seppo Zetterberg väitöskirjassaan *Suomi ja Viro 1917–1919*. Hän on tutkinut myös suomalaisten, ruotsalaisten ja tanskalaisien yhteistoimintaa vapaaehtoisjoukkojen muodostamisessa.

Ruotsalaisten vapaaehtoisten rekrytointia käsittelee laajimmin neuvostoaikana Virossa julkaistu Kaido Jaansonin (1940–2015) teos *Draakoni hambad – Roots ja Taani palgasödurid 1919. aastal Eestis*. Tämä vironkielinen tutkimus käyttää viitteitä. Teos on käännetty myös englanniksi nimellä *Soldiers of fortune: Swedish and Danish volunteers in the Estonian Civil War, 1918–1920*. Käännöksestä viitteet puuttuvat. Jaansonin teos on muodostunut keskeiseksi lähteeksi muille tutkijoille, ja hän on käyttänyt alkuperäislähteenään merkittävästi myös

¹² Social-Demokraten, https://tidning.kb.se/nld/nld/tidning_all?tidnId=436.

¹³ Hugo E G Hamilton, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/12493>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Nils F Holm), luettu 13.2.2025.

ruotsalaista vasemmistososialistien lehteä *Folkets Dagblad Politiken*. Jaansonin näkemys ruotsalaisen lehdistön suhtautumisesta on yksipuolinen. Jaansonin mielestä vapaaehtoisten rekrytoinnin epäonnistuminen johtuu häviöstä taistelussa, jonka ruotsalaiset työläiset kävivät voitokkaasti Ruotsin porvarillisia voimia vastaan lehdistökampanjan ja mielenosoitusten avulla.¹⁴ Hänen näkemyksensä mukaan lehdistö siis jopa vaikutti rekrytointien epäonnistumiseen.

Ruotsalainen historioitsija Lars Ericson Wolke¹⁵ (s. 1957) on kirjoittanut ruotsalaisista vapaaehtoisjoukoista kirjassaan *Svenska frivilliga – Militära uppdrag i utlandet under 1800- och 1900-talen* sekä julkaissut myöhemmän tutkimusartikkelin *Idealists or Adventurers? The Swedish volunteers in Estonia in 1919*. Ericson Wolken näkemyksen mukaan vapaaehtoisjoukkojen vähäisyyteen vaikutti ennen kaikkea heikko tuki Ruotsissa. Joukkojen rekrytointiin ja tukemiseen suhtauduttiin merkittävästi kriittisemmin kuin vuotta aiemmin tuettaessa valkoisia Suomen sisällissodassa.¹⁶

Ruotsalaisten vapaaehtoisten rekrytointia on tutkinut myös virolainen historioitsija Mart Kuldkepp (s. 1943), joka toimii nykyisin Viron ja Pohjoismaiden historian professorina University College Londonissa.¹⁷ Hänen tutkimusartikkelinsa *Eesti Vabadussõja vabatahtlike värbamine Rootsis* käsittelee kevään 1919 kolmea toisiaan seuraavaa rekrytointikampanjaa. Artikkelin perustuu Viron valtionarkiston (*Eesti Riigiarhiiv*) ja Ruotsin sota-arkiston (*Sveriges Krigsarkiv*) alkuperäislähteisiin sekä pääasiallisesti Lars Ericson Wolken ja Kaido Jaansonin aiempiin tutkimuksiin. Kuldkeppin näkemyksen mukaan rekrytointien epäonnistuminen johtui ruotsalaisten upseerien Viroon tammikuussa 1919 tekemän tutkimusmatkan negatiivisista vaikutelmista, ja vapaaehtoisjoukkojen myöhemmin aiheuttamiin skandaaleista.¹⁸

Aiempi tutkimus on löytänyt monia syitä ruotsalaisten rekrytointien epäonnistumiseen. Lehdistössä käytiin vilkasta ja ajoittain kiivasta keskustelua rekrytoinneista. Lehdet myös ottivat kantaa toistensa näkemyksiin. Tässä työssä pyrin tuomaan uutta näkemystä rekrytointien epäonnistumiseen johtuneista syistä analysoimalla ja vertailemalla lehtiä sekä arvioimalla, onko niiden kirjoituksilla ollut asiaan mahdollisesti vaikutusta.

¹⁴ Jaanson 1988, 40.

¹⁵ Lars Erikson Wolke, https://sv.wikipedia.org/wiki/Lars_Ericson_Wolke.

¹⁶ Ericson Wolke 2021, 63.

¹⁷ Mart Kuldkepp, https://www.etis.ee/CV/Mart_Kuldkepp/eng/.

¹⁸ Kuldkepp 2013, 206.

2 Rekrytointeihin valmistaudutaan joulukuussa 1918

2.1 Huhut vapaaehtoisten rekrytoinnista varmistuvat

Ruotsin hallituksen kieltäytyttyä syksyllä 1918 aseellisten joukkojen lähettämisestä Viroon, syntyi vapaaehtoista avustamista puoltavaa toimintaa, jota oikeistolainen sanomalehdistö tuki. Joukko Suomen sisällissotaan osallistuneita upseereita kääntyi joulukuun alussa Tukholmassa olevien Viron edustajien puoleen ja ehdotti 1000 vapaaehtoisen joukon perustamista. Viron väliaikainen hallitus lähetti Tukholmaan valtuuskunnan, joka kävi neuvotteluja joulun aikana vapaaehtoisten lähettämisestä. Ruotsalaisista neuvotteluihin osallistuivat keskeisesti kapteeni Adolf Hamilton ja kenraali Harald Hjalmarson, jotka olivat osallistuneet Suomen sisällissotaan aiemmin samana vuonna.¹⁹

Maanantaina, joulukuun 16. päivänä uutisoi *Folkets Dagblad Politiken*, että tiistaina tai keskiviikkona lähtee joukko ruotsalaisia vapaaehtoisia Viroon. Lähtijät ovat pääasiassa ns. Ruotsalaisen prikaatin (*Svenska brigaden*)²⁰ entisiä jäseniä. Lehden mukaan toimintaan pyritään koamaan erityisesti ”niitä rosvojoukkoja, jotka ovat tottuneet murhaamiseen Suomen sisällissodan aikana”. Edelleen uutisen mukaan ”Karlbergin sotakorkeakoulun kadettien keskuudessa odotetaan lähtökäskyä millä hetkellä hyvänsä tähän iljettävään tehtävään”. Samoin kerrottiin, että ”liittoutuneiden taholta pyritään värväämään ruotsalaisia upseereita tähän Mannerheimin ja virolaisen porvariston suunnittelemaan ristiretkeen sosialistista Venäjää vastaan”.²¹ Jo tästä uutisesta käy ilmi lehden harjoittama retoriikka, joka seuraavina viikkoina kärjistyi yhä räikeämmäksi. Ruotsin vasemmistososialistisen puolueen lehti asettui selkeästi bolsevistisen Venäjän puolelle unohtaen tietoisesti, että tämä oli hyökännyt itsenäisen valtion alueelle.

Muut tarkastellut lehdet kumosivat *Folkets Dagbladet Politikenin* esittämät väitteet seuraavina päivinä lainaten sotaministerin lausuntoa, mutta *Dagens Nyheterillä* vaikuttaa kuitenkin olleen lisätietoa asiasta. Lehden mukaan ruotsalainen yksityinen taho on käynnistänyt toimenpiteet vapaaehtoisjoukon lähettämiseksi Viroon. Viron Tukholmassa oleva edustaja Ferdinand Kull oli todennut lehdelle, että jos tällaista toimintaa esiintyy, niin Viron väliaikaisella

¹⁹ Zetterberg 1977, 168.

²⁰ Ruotsalainen prikaati (*Svenska brigaden*) oli ruotsalaisista vapaaehtoisista koostuva joukko-osasto, joka kuului valkoisten armeijaan Suomen sisällissodassa 1918. Osallistujista käytetään usein nimitystä ”brigadisti”.

²¹ Ententeaktivistiska planer, FDP 16.12.1918.

hallituksella ei ole sen kanssa mitään tekemistä.²² Väite pitää siltä osin paikkansa, että virallinen valtuuskunta saapui vasta runsaan viikon kuluttua Tukholmaan.

Kiinnostavasti ajankohtaan liittyen uutisoi *Aftonbladet* viidentoista Ruotsalaisessa prikaatissa Suomessa taistelleen ruotsalaisupseerin suorittaneen 21.12.1918 kunniakäynnin Tukholmassa vierailulla olleen Suomen valtionhoitaja, kenraali Mannerheim luona. Upseeriryhmää johti aiemmin mainittu kenraali Harald Hjalmarson. Seurueessa oli läsnä myös arkeologi Gustaf Hallström, joka oli vastannut Ruotsalaisen prikaatin rekrytointitoimistosta Tukholmassa, ja joka tuli olemaan vastuussa myös Viron vapaaehtoisten rekrytointitoimistosta.²³ *Aftonbladet* oli kertonut jo 19.12.1918 Mannerheimin tavanneen edellisenä päivänä Kööpenhaminassa vastaavasti tanskalaisia upseereita, jotka olivat osallistuneet sotatoimiin valkoisten joukossa Suomessa.²⁴ Myös Tanskassa rekrytoitiin vapaaehtoisia alkuvuodesta 1919, ja noin 200 tanskalaista saapui Viroon huhtikuun alussa 1919.²⁵ Vierailujen ajankohdat huomioiden ei voi välttyä ajatukselta, etteikö Mannerheimilla olisi ollut osuutta vapaaehtoisten värväämiseen tähtäävissä suunnitelmissa niin Tanskassa kuin Ruotsissakin.

2.2 Rekrytointisuunnitelmat konkretisoituvat

Suomessa syntyi samaan aikaan Ruotsin kanssa joulukuussa 1918 Viron vapaaehtoiseen auttamiseen liittyvää toimintaa, joka ryhmittyi 20.12.1918 perustetun Viron Avustamisen Päätoimikunnan alaisuuteen. Jo 23.12.1918 allekirjoitettiin Viron väliaikaisen hallituksen kanssa sopimus, joka koski kahteen joukko-osastoon jakautuvan, 2000 miehen vapaaehtoisjoukon lähettämistä. Värväystoiminta oli niin tehokasta, että Viroon olisi voitu lähettää jopa 10000 miestä, mutta taistelutoimintaan osallistui lopulta noin 3700 vapaaehtoista.²⁶ Ensimmäiset vapaaehtoiset Suomesta saapuivat Tallinnaan joulukuun 30. päivänä. Kyseessä oli I Suomalaisen Vapaaajoukon 1. komppania. Vapaaajoukkoa johti ruotsalainen Martin Ekström (1887–1954), joka oli taistellut Suomen sisällissodassa valkoisten joukoissa. Hänet ylennettiin sodan loppuvaiheessa majuriksi. Ekströmin joukko oli aluksi 500–600 miehen vahvuinen ja laajimmillaan reilut 1100 miestä.²⁷ Kolmasosa miehistä puhui ruotsia. Vapaaehtoisena joukossa palvelleen Conrad Carlssonin arvion mukaan sata miehistä oli ruotsalaisia ja yhtä joukon neljästä

²² Svenska frivilliga till Estland? DN 17.12.1918.

²³ Gustaf A Hallström, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/12448>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Sverker Janson), luettu 2025-04-02.

²⁴ General Mannerheim i Stockholm, AB 19.12.1918.

²⁵ Roselius & Silvennoinen 2019, 185–189.

²⁶ Zetterberg 1977, 158–161.

²⁷ Niinistö 2005, 87–97.

komppaniasta johti ruotsalainen sekä toinen tykkipattereista koostui yksinomaan ruotsalaisista.²⁸ Nämä vapaaehtoiset ruotsalaiset rekrytoitiin siis Suomen Viron Avustamisen Päätoimikunnan toimesta. *Aftonbladet* toteaa 27.12.1918, että joukkoja johtaa ”tuttu maanmiehemme majuri Ekström”²⁹, mutta muita Suomessa rekrytoituja ruotsalaisia vapaaehtoisia ei tuoda ruotsalaisissa lehdissä esiin tässä yhteydessä eikä tutkielman alkuperäisaineistossa muutenkaan.

Aftonbladet uutisoi 29.12.1918, että Viron Avustamisen Päätoimikunta oli lähestynyt myös Ruotsissa johtaja Sven Palmea, pyytäen pikaisesti vapaaehtoisjoukkoja ja aseita Ruotsista Veroon. Sven Palme oli aiemmin ollut aktiivinen hankkimaan vapaaehtoista apua sodan valkoiselle osapuolelle Suomen sisällissodan alettua. Palme vastasi seuraavana päivänä, että Ruotsin laki kieltää värväämisen, eikä voinut tehdä asian hyväksi mitään, varsinkaan, koska hallitus sosiaalidemokraattien vasemman siiven vaikutuksesta oli jo kieltäytynyt avustamisesta.³⁰ Oletan, että koska ensimmäiset vapaaehtoiset Suomesta saapuivat Tallinnaan jo samana päivänä, että yhteyksiä on ollut jo aiemminkin, vaikka tutkituissa lehdissä tällaisia viittauksia ei ollut havaittavissa. Palmen vastaus rekrytoinnin kieltävästä laista on mielenkiintoinen, koska käytännössä rekrytointitoimistot toimivat avoimesti ruotsalaisten johdolla Ruotsissa, vaikka varsinainen palvelusopimus allekirjoitettiin vasta Suomessa tai Virossa.

Vuoden 1918 viimeisenä päivänä kerrottiin *Aftonbladetissa*, että Suomessa oli rekrytoitu jo 3000 vapaaehtoista Viron vapaussotaan. Lehti totesi, että Ruotsiin, Viron ja Liivinmaan vanhaan emämaahan, oli myös tullut avunpyyntöjä. Virallista apua ei ollut odotettavissa, vaan jälleen, kuten Suomen sisällissodassakin, oli turvauduttava vapaaehtoisiin. Tukholmassa vierailleva virolainen valtuuskunta oli toiveikas. Kiinnostus vapaaehtoisjoukkoihin oli suurta, ja osallistumisilmoituksia tuli päivittäin, erityisesti Suomen sisällissotaan osallistuneilta. Ennen värväyksen aloittamista haluttiin ymmärrettävistä syistä selvittää hallituksen näkemys ja löytää vapaaehtoisjoukoille komentaja. Tässä suhteessa oli ajateltu kenraali Hjalmarsonia, ja häntä oli tässä asiassa lähestytty. Vastausta ei ollut vielä saatu. Vapaaehtoisjoukon vahvuudeksi oli ajateltu 2000–3000 miestä, ja perustuen jo tässä vaiheessa ilmoittautuneiden määrään, toivotaan asian järjestyvän suhteellisen lyhyessä ajassa.³¹ Lehden haastattelema henkilö lisää, että

²⁸ Carlsson 1937, 114–115.

²⁹ Estland får hjälp från Finland, AB 27.12.1918.

³⁰ Esternas frihetskamp, AB 29.12.1918.

³¹ Svensk frivillig kår till Estland, AB 31.12.1918.

”Kotona Virossa odotetaan yleisesti ruotsalaisia. Meillähän on myös valoisat muistomme juuri siltä ajalta, jollin Viro kuului Ruotsin alaisuuteen. Historia tietää, mitkä vahvat siteet ovat sitoneet Ruotsin Viroon. Toivomme siellä kotona, että nämä siteet sidotaan entistä kovemmin, vielä hartaammin.”³²

Aftonbladet jatkoi, että muutaman päivän kuluttua rekrytointi alkaa todella. Siihen asti lisätietoja sai virolaiselta valtuuskunnalta hotelli *Belfragessa*. Viron lisäksi myös Latvia pyrki saamaan kokoon vapaaehtoisjoukon ja Latvian värväystoimisto oli jo avattu osoitteessa *Regeringsgatan 52*. *Aftonbladet* totesi, että lehteä oli pyydetty kuitenkin toteamaan, että toimisto oli ainoastaan Latvian väliaikaisen hallituksen tiedotustoimisto eikä sillä ollut vähäisimmässäkään määrin tekemistä rekrytinnin kanssa.³³ Vuoden vaihtuessa oli siis värväystoiminta käynnistymässä kahteen Baltian maahan ja organisaatiot olivat erillisiä. Tällä oli varmasti osaltaan vaikutuksensa siihen, miten määrälliset tavoitteet toteutuivat kummankin osalta jatkossa. Vaikuttaa myös siltä, että värväystoiminta ei ollut Ruotsissa yhtä organisoitua kuin Suomessa.

2.3 Kaikuja Suomen sisällissodasta

Ruotsissa tunnettiin historiallista yhteenkuuluvuutta Suomen kanssa erityisesti oikeiston taholla. Monet niistä ruotsalaisista upseereista, jotka olivat vapaaehtoisina taistelleet Suomen sisällissodassa ja sen jälkeen osallistuneet sotilaskoulutuksen järjestämiseen Suomessa, loivat erityisen siteen maiden upseerikuntien välille.³⁴ Vuoden vaihtuessa summaa *Aftonbladet* pääkirjoituksessaan *Vad sig i riket tilldragit* menneen vuoden tärkeimpiä tapahtumia, joihin lehti katsoi kuuluvan osallistumisen Suomen sisällissotaan. Ruotsi tunnusti Suomen itsenäisyyden, mutta hallitus ei tukenut virallisesti valkoista Suomea sisällissodan puhjettua. Rekrytoituista vapaaehtoisista muodostettiin Ruotsalainen prikaati, joka sai ylipäällikkö Mannerheimilta kiitoksen, että ”se oli solminut uudelleen ne vuosisataiset siteet, jotka olivat murtumassa”³⁵. Kottiin palaavien vapaaehtoisten kohtalo oli kiitoksista huolimatta karu. Vasemmistososialistien taholta vainottiin entisiä brigadisteja³⁶ ja estettiin heitä elantonsa hankkimisesta. Joidenkin oli muutettava maasta. Hallitus ei katsonut voivansa tehdä mitään asian hyväksi.³⁷

³² ”Där hemma i Estland väntar man allmänt på svenskarna. Vi ha ju också våra ljusa minnen just från den tid, då Estland hörde under Sverige. Historien vet vilka starka band som bundit Sverige med Estland. Vi hoppas där hemma, att dessa band nu skola knytas ännu hårdare, ännu innerligare.”

³³ Svensk frivillig kår till Estland, AB 31.12.1918.

³⁴ Thulstrup 1958, 34–35.

³⁵ ...”att ha återknutit de sekelgamla band, som höllo på att brista.”

³⁶ Suomen sisällissotaan osallistuneen Ruotsalaisen prikaatin (Svenska brigaden) vapaaehtoisista usein käytetty nimitys.

³⁷ Vad sig i riket tilldragit, AB 30.12.1918.

Vasemmistososialistit käyttivät hyväkseen joukkovoimaansa ammattiyhdistysten kautta. Suomessa taistelleista vapaaehtoisista laadittiin mustia listoja, ja työnantajia painostettiin olemaan antamatta näille töitä. Seurauksena oli työttömyyttä, syrjäytymistä, alkoholismia ja rikollisuutta. Tämä vaikutti osaltaan siihen, millaista ei-toivottua ainesta vapaaehtoisjoukkoihin haikutui, ja toisaalta myös siihen, että monet sellaiset, joiden olisi toivottu osallistuvan, joutuivat pohtimaan tulevaa kohtaloaan kotimaahan paluun koittaessa. Esimerkkinä *Dagens Nyheter* julkaisi 16.1.1919 pienen uutisen varkaudesta kiinniotetusta brigadistista, joka kertoi syynä olleen taloudellisen tilanteensa, koska ei voinut saada töitä osallistuttuaan Suomen sisällissotaan.³⁸ Jopa Hugo Hamilton, kreivi ja valtiopäivien ensimmäisen kamarin puheenjohtaja kirjoitti päiväkirjassaan 27.2.1919 poikansa Adolf Hamiltonin kuoltua espanjantautiin palattuaan Baltiasta, että tämän olisi ollut vaikea saada hänelle sopivaa työtä. ”Ruotsin työläiset, kun uhkaavat lakolla heti, kun heidän pitäisi työskennellä jonkun sellaisen alaisena, joka on ollut Mannerheimin alaisuudessa”, kuten Adolf Suomen vapaussodassa. Toiminta palkkasoturina, johon hän oli aikeissa ryhtyä Virossa, ei olisi kuitenkaan pidemmän päälle ollut tyydyttävää. Hamiltonin näkemys jo helmikuun lopulla oli, että Adolf olisi joutunut ”seikkailijoiden ja roskaväen” joukkoon, mikäli olisi saanut olla hengissä.³⁹ Suomessa taistelleiden vapaaehtoisten syrjintä Ruotsin työmarkkinoilla päättyi vasta vuonna 1938, jolloin työnantaja- ja työntekijäjärjestöt laativat sopimuksen, jonka osana syrjintä kiellettiin.⁴⁰

³⁸ F.d. brigadisten kunde ej få arbete, DN 16.1.1919. Tutkimusajanjaksolta alkuperäisaineistosta löytyi myös muutama työnhakuilmoitus, jossa entiseksi brigadistiksi tunnustautuva hakee töitä. Vastaavasti FDP toi pikku-uutisissa esiin useamman rikollisesta toiminnasta kiinni jääneen entisen brigadistin nimellä haluten osoittaa, että vapaaehtoiset olivat rikollista ainesta.

³⁹ Hamilton 1956, 374–375.

⁴⁰ Berglund & Sennertag 2017, 457–458.

3 Kevään 1919 kolme rekryointikampanjaa

3.1 Ruotsalaiset upseerit Viroon – ensimmäinen kampanja alkaa

Dagens Nyheter uutisoi etusivullaan 4.1.1919, että aiemmin on huhuttu kenraali Hjalmarsonin asettuvan Viron tasavallan käytettäväksi taistelussa bolsevikkeja vastaan. Hjalmarson oli päivää aiemmin saapunut Tukholmaan ja tavannut kaupungissa olevia virolaisen valtuuskunnan jäseniä. Lehden mukaan valtuuskunta näkisi mielellään Hjalmarsonin ottavan vastuun vapaaehtoisjoukon rekryoinnista ja ryhtyvän myöhemmin joukkojen rintamakomentajaksi. *Dagens Nyheter* oli lisäksi saanut tiedon, että kenraali matkustaisi tiistaina 7.1.1919 Viroon tarkoituksenaan selvittää tilannetta ennen kuin joukkoja lähetettäisiin. Kenraalin seurueeseen kuului kaksi ruotsalaisupseeria, joista toinen oli kapteeni aiemmin mainittu Adolf Hamilton. Lehden mukaan oli syytä olettaa, että kenraali ei ota vastaan komentajan tehtävää.⁴¹ Iltapäivällä ilmestynyt *Aftonbladet* siteerasi *Dagens Nyheterin* aamun uutista lähes sanasta sanaan, mutta oli lisäksi ottanut yhteyden kenraaliin, joka painotti, että ei ole ollut asiassa aloitteentekijänä. Hän oli saanut Viron valtuuskunnalta jouluna sähkeen, jossa häntä pyydettiin saapumaan Tukholmaan.⁴²

Aftonbladet haastatteli vapaaehtoisjoukkojen rekryointiin osallistunutta luutnantti Ångmania 8.1.1919. Tämän mukaan joukkoihin hakeutuvien määrä oli lisääntynyt päivä päivältä ja myös kirjeitse tuli päivittäin joitakin satoja hakemuksia. Organisaatio ei ollut kuitenkaan vielä saanut kiinteää muotoa, joka tarvitaan ennen kuin rekrytoituja ryhdyttäisiin siirtämään sotatoimi-alueille. Joukkojen komentajasta ei myöskään ollut tehty vielä päätöstä, ja kuten tiedetään kenraali Hjalmarson oli suhtautunut asiaan torjuvasti.⁴³ Tammikuun 10. päivänä julkaisivat *Aftonbladet* ja *Dagens Nyheter* saman ilmoituksen⁴⁴, jonka allekirjoittajana oli 7.1 Viron matkalle lähtenyt kenraali Hjalmar Hjalmarson.

Koska minulle on viime päivinä esitetty suuri määrä kysymyksiä koskien vapaajoukkoja Viroon, pyydän saada ilmoittaa seuraavaa.

Viron hallitus on tiedustellut allekirjoittaneelta ruotsalaisen vapaaajoukon organisoimista Venäjän bolsevikkien voimakkaasti uhkaaman Viron kansan auttamiseksi. Tällaisen järjestelyn ensimmäisenä ehtona olen korostanut, että sellaisten olosuhteiden on vallittava, että tämä joukko kykenee toimimaan, toisin sanoen,

⁴¹ Hjalmarson och estniska kriget, DN 4.1.1919.

⁴² Östersjöprovinsernas kamp mot bolsjevikerna, AB 4.1.1919.

⁴³ Den baltiska expeditionskåren, AB 8.1.1919.

⁴⁴ Svenska Frikåren i Estland, AB ja DN 10.1.1919.

ettei satojen tai tuhansien nuorten innokkaiden ruotsalaissotureiden henkeä uhrata sellaisen asian puolesta, joka ehkä on jo menetetty.

Syvästi tämän kysymyksen tuoman vastuun täyttämänä lähden tänään Viroon tutkimaan paikan päällä pienimmän mahdollisen ajanhukan kanssa poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia edellytyksiä ruotsalaisen vapaaehtoisjoukon väliintuloon. Mikäli tämä selvitys osoittaisi, että tällainen väliintulo näyttäisi olevan toteutettavissa, toimitetaan sähkösanoma jo alustavasti järjestäytyneelle toimistolle, joka tohtori Hallströmin johdolla välittömästi ottaa hoitaakseen vapaaehtoisten ja varusteiden hankinnan. Tämän toimiston toimesta lehdistössä ilmoitetaan sitten sellaisista yksityiskohdista ja tiedoista, että aiottu vapaajoukko voi toteutua mahdollisimman pian. Sitä ennen kaikkien niiden, jotka tuntevat velvollisuudekseen liittyä joukkoihin, pitäisi maltaa mielensä ja luottaa siihen, että kaikki tehdään heidän omaksi parhaakseen, ilman että päivääkään kallista aikaa sen vuoksi hukkaantuu.⁴⁵

Kaikki eivät kuitenkaan noudattaneet kenraalin kehotusta jäädä odottamaan. Vapaaehtoisia Ruotsista saapui tammikuussa yksittäin tai pienissä ryhmissä Helsingin kautta Tallinnaan. Heidät sijoitettiin sekä Suomesta tulleiden vapaaehtoisten joukkoihin että suoraan virolaisten osastoihin.⁴⁶

3.2 Vasemmistososialistien lehti käy hyökkäykseen

Rekrytointitoiminnan tultua näkyväksi aloittivat *Folkets Dagblad Politiken* ja vasemmistososialistit kiivaan kampanjan rekrytointia vastaan. *Social-Demokraten* oli hallituspuolueen äänenkannattajana merkittävän maltillinen. Sosiaalidemokraattien ja vasemmistososialistien näkemuserot Viron tilanteesta tulivat esiin tammikuun 3. päivän *Folkets Dagblad Politikenin* päätoimittajan Fredrik Strömin kirjoituksessa *Intrigerna mot vår fred*. Strömin mukaan ”kamppailussaan luokkasortajiaan vastaan ovat Itämerenmaiden luokkatietoiset työläiset kutsuneet Venäjän työläiset apuun, ja nämä ovat jopa lähettäneet joukkoja tukemaan heitä

⁴⁵ Svenska Frikåren i Estland, AB ja DN 10.1.1919. ”På grund av den stora mängd förfrågningar som i dessa dagar tillställts mig rörande en frikår i Estland anhåller jag att få meddela följande.

Undertecknad har av estniska regeringen tillsports rörande organiserandet av en svensk frikår till hjälp för det av de ryska bolsjevikerna starkt hotade estländska folket. Som ett första villkor för en sådan organisation har jag framhållit att sådana förhållanden måste vara för handen, att denna kår kan göra sig gällande, med andra ord att icke hundratals eller tusentals unga entusisaska svenska krigares liv offras för en sak som kanske redan är förlorad.

Djupt genomträngd av det ansvar som denna fråga innebär, avreser jag i dag till estland för att på ort och ställe med minsta möjliga tidsutdräkt undersöka de politiska, ekonomiska och militära föruttningarna för ett frivilligt svenskt ingripande. Utfalle denna undersökning så, att ett dylikt ingripande syns utförbart, kommer telegrafiskt meddelande att tillställas den redan preliminärt organiserade byrå son under d:r Hallströms ledning genast kommer att ombändertaga anskaffning av frivilliga och utrustning. Genom denna byrå komma sedan att i pressen meddelas sådana detaljer och upplysningar att den påtänkta frikåren snarast möjligt kan bli verklighet. Dessförinnan torde alla de som känna sig manade att ingå i kåren ställa sig till tåls och lita på att allt göres till deras eget bästa, utan att därför en dag förspilles av en dyrpar tid.”

⁴⁶ Ericson Wolke 1996, 79.

vapaustaistelussa”. Ström lainaa paheksuen *Social-Demokratenin* vastakkaista näkemystä ”häpeällisestä bolsevistisesta hyökkäyksestä”.⁴⁷ Vasemmistososialistit asettuvat siis varauksetta Neuvosto-Venäjän puolelle Viron vapaussodassa, kun taas sosiaalidemokraatit katsovat Venäjän hyökänneen itsenäisen Viron maaperälle. Sosiaalidemokraattien tuki Viron itsenäisyystaistelulle jäi vähäiseksi. Viron sosiaalidemokraattisen puolueen pyydettyä veljespuolueiden apua Suomesta ja Ruotsista, vastaa Ruotsin sosiaalidemokraattisen puolueen hallitus *Social-Demokratenissa* 4.1.1919⁴⁸

Ruotsin sosiaalidemokraattinen puoluehallitus tietää ilmaisevansa puolueemme tunteet lähettäessään Viron sosiaalidemokraateille sympatian ja hyvän onnen toivotuksen ilmauksia Viron kansan demokraattisen vapauden ja itsemääräämisoikeuden puolustustaistelussa, jota se nyt joutuu käymään maahan hyökkäviä Neuvosto-Venäjän sotavoimia vastaan.⁴⁹

Aliarvioimatta veljespuolueen sympatian osoittamisen merkitystä, voinee todeta, että Viron sosiaalidemokraatit ovat saattaneet odottaa laajempaakin tukea.

Tammikuun 7. päivänä julkaisi vasemmistososialistien Tukholman puolueosasto *Folkets Dagblad Politikenissa* vetoimuksen työttömille tovereille otsikolla *Bliv ej brodermördare*⁵⁰:

Niin kuin viime vuonna autettiin Suomen yläluokkaa sen häpeällisessä rynnäkössä vasten vapautensa puolesta taistelevia suomalaisia työläisiä ja myötävaikutettiin siihen, että tuhannet suomalaiset proletaarit murhattiin kammottavilla tavoilla, niin nyt halutaan käyttää teitä tuottamaan samaa kurjuutta luokkatovereille Itämeren maakunnissa...Pyydämme sinua harkitsemaan tätä kauheaa askelta, heittäytyt varmaan kuolemaan, mutta mikä pahempaa, hankit itsellesi työväenluokan ikuisen kirouksen antaessasi ostaa itsesi murhaamaan köyhiä ja nälkäänäkeviä luokkaveljiä.⁵¹

Folkets Dagblad Politiken rinnastaa Suomen sisällissodan ja Viron vapaussodan, muistuttaen siitä, miten Suomen sisällissodasta palaavia luokkapettureita on kohdeltu työmarkkinoilla.

⁴⁷ Intrigerna mot vår fred, FDP 3.1.1919.

⁴⁸ Svensk hälsning till Estland, SD 4.1.1919.

⁴⁹ ”Svenska socialdemokratiska partistyrelsen vet sig uttrycka vårt partis känslor då den sänder Estlands socialdemokrater uttrycken av sympati och välönskningar i den försvarskamp för det estniska folkets demokratiska frihet och självbestämningens rätt, som de nu tvingas att föra mot i landet infallande militärstyrkor från sovjet-Ryssland.”

⁵⁰ Bliv ej brodermördare, FDP 7.1.1919.

⁵¹ ”Alldeles som man i fjol bistod den finska överklassen i dess skändliga framfart mot de för sin frihets försvar kämpande finska arbetarna och bidrog till, att tusentals finska proletärer mördades på de rysansvärda sätt, så vill man nu använda er till att dra samma elände över era klasskamrater i Östersjöprovinserna... Vi ber dig överväga det hemska steg, du tar att kasta dig i en säker död, men vad som är värre, ådrager dig arbetarklassens eviga förbannelse, då du låter köpa dig till mord på fattiga och svältande klassbröder.”

Tammikuun 10. päivänä *Folkets Dagblad Politikenin* päätoimittaja, kansanedustaja Fredrik Ström kirjoittaa pääkirjoituksessaan Ruotsin olevan matkalla sotaan, ja että työläisten on nyt puututtava asiaan.⁵² Lehdessä julkaistiin Ruotsin sotilas- ja työläisliiton (*Sveriges soldat- och arbetarförbund*) Tukholman paikallisyhdistyksen (*Föreningen Soldater och Arbetare i Stockholm*) ilmoitus suuresta protestikokouksesta Tukholmassa sunnuntaina 12.1.1919 sekä vastavasta Ruotsin sosiaalidemokraattisen vasemmistopuolueen (*Socialdemokratiska Vänsterpartiet*) Tukholman paikallisosaston (*Stockholms Vänsterkommun*) suuresta protestikokouksesta tiistaina 14.1.1919.⁵³

Mördarvärningen till Estland!
Det estländska feodalväldet.— Hundar och människor, vita och röda. — Högersocialdemokraternas lakejtjänst åt baronerna. — Revolutionen går framåt.
Över detta talar **Hinke Bergegren** vid
**STORT OFFENTLIGT
PROTESTMÖTE**
anordnat av Föreningen Soldater och Arbetare i Stockholm, i norra Folkets hus' A-sal, söndagen den 12 d:s kl. 12 middagen.
Inträde! 50 öre. Möten upp mangrant!
Biljetter säljas från och med i dag i cigarraffärerna: Upplandsgatan 2, Regeringsgatan 55, Slussplan 61, Odengata n 84, Flemminggatan 63, i Folkets hus' kiosk samt vid ingången.
Föreningen Soldater och Arbetare i Stockholm.

Stort Protestmöte
Med anledning av den pågående värningen till den svarta Estlandsbrigaden anordnas **Offentligt Protestmöte med diskussion i**
AUDITORIUM
TISDAGEN DEN 14 KL. 8 E. M.
Inledningsanföranden av
Riksdagman **FREDRIK STRÖM** och Redaktör **CARL WINBERG.**
Allredan värvade och anhängarna till värningen, särskilt värningsbyråns chef inbjudes till diskussion.
Med tanke på erfarenheterna från Finland, är det av vikt att Stockholms arbetare i tid säga sin mening om denna nya blodsgärning. Upp till massmöte.
Numrerade biljetter à 50 öre, säljes i Norra Folkets Hus kiosk, Cigarraffärerna: Upplandsgatan 2, Regeringsgatan 55, Slussplan 61, Flemminggatan 63, Hornsgatan 100, Skånegatan 55 samt å kommunexpeditionen Torsgatan 10 C, 1 tr.
Förse eder med biljetter i tid.
Stockholms Vänsterkommun.

Kuva 1. *Folkets Dagblad Politikenin* ilmoitukset suurista protestikokouksista 10.1.1919.

Samassa lehdessä kirjoitti nimimerkki ”Svensk bolsjevik”, että

Kun musta prikaati lähti Suomeen työläisten teurastukseen, vaikenivat Ruotsin työläiset pelkurimaisesti liikuttamatta sormeakaan pysäyttääkseen roskaväkeä ja auttaakseen verta vuotavia suomalaisia tovereitaan. Tämä häpeä ei saa toistua. Tällä kertaa meidän ruotsalaisten työläisten on toimittava!... Vastatkaamme yläluokan mustalle balttilaiselle kaartille muodostamalla oma punakaarti, joukko ruotsalaisia työläisiä, jotka voidaan viedä Itämeren maakuntiin taistelemaan siellä yhdessä venäläisten toverien kanssa vapauden ja vallankumouksen puolesta balttilaisia kapitalisteja ja heidän ruotsalaisia renkejään vastaan!⁵⁴

Ruotsin hallitus reagoi *Folkets Dagblad Politikenin* kirjoitteluun antamalla kannanoton, jonka *Aftonbladet* ja *Dagens Nyheter* julkaisivat seuraavana päivänä 11.1.1919. Sen mukaan Ruotsin hallitus ei ole lähettänyt sotilaskomissiota Viroon taikka Liivinmaalle (so. Latviaan) eikä ole antanut suostumustaan värväystoimistolle tai jollekulle yksityishenkilölle värvätä vapaaehtoisia osallistumaan taisteluihin mainituissa maissa. Toisaalta ei ole myöskään asetettu

⁵² Sverige på väg ut i kriget, FDP 10.1.1919,

⁵³ Ilmoitukset kokouksista, FDP 10.1.1919.

⁵⁴ Till kamp mot revolutionens bödlar. En röd frikår till våra ryska kamraters bistånd? FDP 10.1.1919,

esteitä sille, että vakinaisessa palveluksessa tai reservissä olevat upseerit voisivat anoa eroa astuakseen vieraan valtion palvelukseen.⁵⁵

Aftonbladet raportoi 13.1 otsikolla ”Hemmabolsjevikerna i farten” Sotilas- ja työläisliiton Tukholman paikallisyhdistyksen sunnuntaina 12.1 pitämästä suuresta protestikokouksesta, jossa päätettiin ”kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla yrittää estää ruotsalaisen vapaaehtoisjoukon lähettäminen taisteluun bolsevikkeja vastaan”.⁵⁶ *Dagens Nyheter* otsikoi saman uutisen maltillisemmin ”Protestmöte mot värvingen till Estland”.⁵⁷ Kaksi päivää myöhemmin raportoi *Aftonbladet* Sosiaalidemokraattisen vasemmistopuolueen suuresta protestikokouksesta tiistaina 14.1.1919 otsikolla ”Hemmabolsjevikerna ge sig inte”. Kokouksessa oli päätetty järjestää seuraavana sunnuntaina suuri katumielenosoitus Tukholmassa sekä perustaa komitea arvioimaan punapataljoonan perustamista.⁵⁸ *Dagens Nyheter* otsikoi jälleen maltillisemmin ”Vänstersocialisterna mot Estlandsvärvingen”.⁵⁹ *Folkets Dagblad Politiken* julkaisi 18.1.1919 vetoomuksen jokaiselle sosialistille, joka halusi tulla punaisen pataljoonan jäseneksi, että tämä ilmoittaisi henkilötietonsa mukaan lukien aselajinsa annettuun osoitteeseen.⁶⁰ Ilmeisesti kuitenkin vasemmistososialistienkaan värväystoiminta ei ollut kovin menestyksellistä ja innokkuus asiaan hiipui samalla, kun kenraali Hjalmarsonin pessimistiset näkemykset tilanteesta tulivat julkisuuteen. Punakaartin perustamisesta ei tutkituissa lehdissä ollut myöhempiä mainintoja.

Missä määrin virolaisen historian tutkijan Kaido Jaansonin näkemystä vapaaehtoisten rekrytoinnin epäonnistumisesta voidaan pitää oikeana? Hänen mukaansa kyseessä oli häviö taistelussa, jonka ruotsalaiset työläiset kävivät voitokkaasti Ruotsin porvarillisia voimia vastaan lehdistökampanjan ja mielenosoitusten avulla. *Folkets Dagblad Politikenin* lehdistökampanja oli ajoittain raivokasta ja tietysti suuressa määrin tärkeintä luettavaa omille kannattajille ja venäläisille bolsevikkeille. Muut lehdet suhtautuivat kirjoituksiin lähinnä ivallisesti, tosiasioita vääristelevinä ja Ruotsin ulkopuolisten vallankumouksellisten voimien palvelemisena. Hallituksessa oltiin todennäköisesti jossain määrin huolestuneita radikaaleista mielenilmauksista, jotka ajoittain yltyivät jopa väkivaltaisiksi, mutta hallitus ei kokenut olevansa osapuoli rekrytoinneissa. Jossain määrin uhkakuvana voisi hallituksen kannalta pitää suunnitelmia

⁵⁵ Regeringen och värningsbyråerna, DN 11.1.1919. Hjälpen till Östersjöprovinserna, AB 11.1.1919.

⁵⁶ Hemmabolsjevikerna i farten, AB 13.1.1919.

⁵⁷ Protestmöte mot värvingen till Estland, DN 13.1.1919.

⁵⁸ Hemmabolsjevikerna ge sig inte, AB 15.1.1919.

⁵⁹ Vänstersocialisterna mot Estlandsvärvingen, DN 15.1.1919

⁶⁰ Till Estland för socialismen! FDP 18.1.1919.

punakaartien perustamisesta, olihan spartakistikapina ajankohtainen juuri tammikuun 1919 alussa Saksassa, mutta asia tuotiin esiin niin julkisesti, että se oli ymmärrettävä lähinnä provokaatioksi. Suurin uhka kohdistui niihin yksilöihin, jotka eivät olleet osallistuneet Suomen vapaussotaan, mutta tiesivät varmasti, että samankaltaisia syrjiviä toimenpiteitä kohdistettaisiin heihin, kuten oli tapahtunut Suomesta palaaville brigadisteille. Tätä uhkakuvaa *Folkets Dagblad Politiken* piti koko ajan esillä.

3.3 Kenraali palaa Ruotsiin – ensimmäinen kampanja päättyy

Kenraali Hjalmarson palasi Virosta sunnuntaina 19.1.1919. Seuraavana päivänä uutisoi *Dagens Nyheter* etusivullaan hänen näkemyksiään. Kenraalin mukaan oli viisainta odotella, että millaisia tuloksia Viron väliaikainen hallitus saisi aikaan käynnissä olevissa palkkarahoihin liittyvissä lainaneuvotteluissa Lontoossa sekä suunnitelluissa yhteistyöneuvotteluissa latvia-laisten kanssa. Suomesta lähetettyjen vapaaehtoisjoukkojen tukena oli ollut Suomen valtio, mutta koska vastaavaa tukea ei Ruotsissa ollut saatavissa, ei Hjalmarsonin mukaan voitu tällä hetkellä varustaa vapaaehtoisjoukkoa. Hänen mukaansa Viron vasta itsenäistyttyä oli suuria haasteita järjestää maan hallinto sekä ratkaista maanomistusolosuhteet. Maassa vallitsi myös vasemmistosuuntautuneisuus.⁶¹ *Aftonbladet* nosti saman päivän lehdessä esiin, että viime kädessä hallituksen suhtautumisen oli keskeistä vapaaehtoisjoukon lähettämiseksi.⁶² Maanantaina, 20.1.1919 kenraali Hjalmarson kävi sotaministerin luona, joka korosti, että hallitus tulee olemaan täysin puolueeton, mutta suhtautuu myönteisesti ruotsalaisen vapaaehtoisjoukon lähettämiseen eikä aseta esteitä upseerien osallistumiselle.⁶³ Hjalmarsonin pessimistisen näkemyksen seurauksena ensimmäinen rekrytointikampanja kuitenkin lähes tuloksettomana. Osa halukkaista vapaaehtoisista matkusti tammikuussa omatoimisesti Helsinkiin, josta heidät avustettiin Tukholmaan.

Ericson Wolken näkemyksen mukaan vapaaehtoisjoukkojen vähäisyyteen vaikutti ennen kaikkea heikko tuki Ruotsissa. Konservatiivien joukossa, erityisesti armeijassa ja osittain hallituspuolueissa, tunnettiin sympatiaa Baltian maiden itsenäisyystaisteluja kohtaan. Vasemmistossa sekä sosiaalidemokraatit että vasemmistososialistit olivat kriittisiä tuelle. Kriitikki oli äänekkäämpää kuin vuotta aiemmin valkoisten tuelle Suomen sisällissodassa. Johtavien poliitikkojen joukossa epäiltiin myös Baltian maiden kykyä säilyä itsenäisinä. Joukkojen

⁶¹ Ingen Estlandskår för närvarande, DN 20.1.1919.

⁶² Undsättning till Lettland denna vecka?, AB 20.1.1919.

⁶³ Inför Lettlandskårens start, AB 21.1.1919.

rekrytointiin ja tukemiseen suhtauduttiin merkittävästi kriittisemmin kuin vuotta aiemmin tuettaessa valkoisia Suomen sisällissodassa.⁶⁴ Ericson Wolken mukaan Ruotsalaisessa prikaatissa Suomessa oli lukuisa joukko kokeneita upseereita toisin kuin Virossa. Vapaaehtoisjoukko ei saanut samaa merkitystä kuin Suomen sisällissodassa. Myös kuri joukkojen keskuudessa oli heikko.⁶⁵ On myönnettävä, että Ruotsin oikeistolla oli lämpimät suhteet osaan Suomen upseerikunnasta ja vastaavaa sidettä ei ollut vasta itsenäistyneeseen Viroon. Ruotsin hallitus oli tunnustanut Suomen itsenäisyyden nopeasti, mutta Baltian maiden osalta jäätiin odotamaan tilanteen kehittymistä. Taloudellista tukea ei kuitenkaan Ruotsin valtion taholta annettu sen enempää Suomelle kuin Virollekaan. Taloudelliset resurssit olivat varmasti vuotta aikaisemmin Suomella paremmat kuin vastaitsenäistyneellä Virolla, joka kävi lainaneuvotte-
luja ennen kaikkea Iso-Britannian kanssa. Ruotsissa vapaaehtoistoiminta hajotettiin Viron ja Latvian kesken.

Virolaisen historioitsijan Kuldkeppin näkemyksen mukaan rekrytoinnit epäonnistuivat aluksi ruotsalaisten upseerien Viroon tekemän tutkimusmatkan negatiivisiin vaikutelmiin tammi-kuussa 1919. Kuldkepp on varmasti oikeassa ensimmäisen rekrytointikampanjan raportointien vaikutelmien negatiivisiin vaikutuksiin, mutta keskeisimpänä asiana Hjalmarsonin raportoinnissa pidän Viron hallituksen ongelmia rahoituksen saamisessa, kun Ruotsin hallitus ei kuitenkaan halunnut tukea vapaaehtoistoimintaa taloudellisesti. Itsenäistyneessä Virossa oli mielestäni tärkeänä kysymyksenä maanomistusolojen järjestäminen, joka olisi tarkoittanut maanomaisuuden uudelleenjakoa saksalaisperäisten kartanonomistajien ja virolaisten maanviljelijöiden kesken. Hjalmarsonin näkemyksen mukaan tähän liittyi oletettavasti myös poliittisia riskejä siitä, että kenelle valta lopulta päättyisi vapaussodan päätyttyä.⁶⁶

3.4 Sopimus Viron pääministerin kanssa – toinen kampanja

Carl Axel Mothander, ruotsalainen vapaaehtoinen, joka oli osallistunut myös Suomen sisällissotaan, tapasi Viron väliaikaishallituksen pää- ja puolustusministeri Konstantin Pätsin 27.1.1919 ja solmi sopimuksen, jonka mukaan Mothander muodostaisi 300 henkilön vahvuisen ruotsalaisen vapaaehtoisjoukon kahdessa viikossa. Näin käynnistyi toinen rekrytointikampanja, joka ei liittynyt ruotsalaisaktivistien ensimmäiseen hankkeeseen. Mothanderin joukko-osasto tultiin tuntemaan nimellä *Svenska kåren*. Joukkojen rahoitus tuli Viron väliaikaiselta

⁶⁴ Ericson Wolke 2021, 57.

⁶⁵ Ericson Wolke 2021, 63.

⁶⁶ Kuldkepp 2013, 206.

hallitukselta, jonka tuli myös varustaa joukko tarvikkeilla ja aseilla. Joukko-osasto toimisi erillisenä ja itsenäisenä osastona Viron jalkaväkirykmentissä. Sopimuksen mukaan osasto muodostettaisiin Virossa eli vapaaehtoisten tuli saapua omatoimisesti Viroon.⁶⁷ Ensimmäisen rekrytointikampanjan kohdattua suurta vastustusta vasemmistolehdistä, haluttiin tällä kertaa toimia peitellymmin.⁶⁸

Dagens Nyheter oli asiassa oikeilla jäljillä. Lehti julkaisi 3.2.1919 etusivun uutisen, jossa käsiteltiin hanketta. Sen mukaan jotkut Virossa majailevat, entiset Suomen vapaussotaan osallistuneet upseerit olivat suunnitelleet uuden joukko-osaston muodostamista. Lehden mukaan tiedot vaikuttivat mystisiltä, koska kenraali Hjalmarsonin kerrottua aiemmin näkemyksensä tilanteesta, ei kenelläkään ole ollut pienintäkään aavistusta siitä, että vapaaehtoisprojekti oli edelleen hengissä. Lehti oli saanut lisätietoja henkilöltä, joka tässä vaiheessa halusi pysyä nimettömänä, mutta joka vakuutti olevansa toteuttamassa virolaista virallista toimeksiantoa. Hän oli valmis antamaan lisätietoa halukkaille, joiden tulisi kuitenkin omatoimisesti matkustaa Tallinnaan, jossa oli vapaaehtoisia vastaanottava rekrytointitoimisto.⁶⁹ Viron valtuuskunta välitti lehdistölle julkilausuman 3.2.1919 tuoden esiin, että Viron hallituksella ei ollut mitään suunnitelmaa vapaaehtoisten rekrytoimiseksi Ruotsista, vaan todennäköisesti kyse oli täysin yksityisestä toiminnasta, johon valtuuskunta halusi ottaa etäisyyttä.⁷⁰ Näin siis todettiin virallisesti tilanteessa, jossa sopimus oli tehty viikko aikaisemmin Viron pääministerin kanssa.

*Folkets Dagblad Politiken*illa vaikutti olleen paremmat tiedot uudesta rekrytointikampanjasta. Lehti kertoi 8.2.1919, että aiemman rekrytoinnin hiljalleen tyrehtyttyä rahan ja kiinnostuksen puutteeseen, olivat salaiset voimat toimineet. Saman päivän iltana kello kymmenen oli höyrylaiva Oihonna lähdössä Suomen kautta Viroon⁷¹

...mukanaan viitisenkymmentä värvättyä ”valkoista” poikaa – ensimmäinen lähetys, joka koettaa murhata ”niitä saatanan bolshevikkeja”. Useimmat näistä mustakaartilaisista ovat jo aiemmin tahranneet kätensä suomalaisen työväenluokan jalolla verellä...Joillekin järjestäytyneille työttömille on ollut houkutus saada pysyvää työtä.⁷²

⁶⁷ Jaanson 1988, 46–47.

⁶⁸ Jaanson 1988, 51.

⁶⁹ Frikårsvärning på smygvägar i huvudstaden?, DN, 3.2.1919.

⁷⁰ Värningen av frivilliga till Estland, SD 4.2.1919. Frikårsvärningen till Estland, DN 4.2.1919.

⁷¹ En ny mördarkår till Estland, FDP 8.2.1919

⁷² ”...medförande ett femtiotal värvade ”vita” gossar – den första sändningen, som skall pröva på att mördar ”de satans bolsjevikerna”. De flesta av dessa svartgard-ister ha redan förut sina händer sudlade av ädelt blod från den finska arbetarklassen...För vissa organiserade arbetslösa har det varit en lockelse att få en löpande sysselsättning”

Lehti kertoi jopa, että salaisen värväyksen vastuuhenkilö ”kapteeni Wallgren” asui hotelli Continentalissa huoneessa 329. Vastatoimenpiteenä vapaaehtoisten rekrytoinnille lehti kehotti työonseisaukseen satamassa ja ”kenties Tukholman työläisiä kiinnostaa käydä laivalla katso-massa hetken poikia”. Samoin muistutettiin aiemmassa protestikokouksessa päätetystä suunnitelmasta perustaa ”punainen pataljoona”.⁷³ Kello kymmenen satamassa ei kuitenkaan näkynyt vapaaehtoisia, jotka olivat päättäneet lähteä Tukholmasta junalla.⁷⁴ Vaikuttaa siltä, että vasemmistososialistit halusivat uhata värväyksen vastuuhenkilöä antamalla tiedon hänen asuinpaikastaan ja aiheuttaa konfliktitilanteen kutsumalla työläisiä satamaan. Mikäli olisi suunniteltu väkivaltaista yhteenottoa, tuskin aietta olisi tuotu julkiseksi lehdessä. Tavoitteena oli ehkä saada virkavalta paikalle ja mielenosoitukselle mahdollisimman suuri näkyvyys. Helmikuun 11. päivänä *Folkets Dagblad Politiken* osaa kertoa jo enemmän rekrytoinnin vastuuhenkilöstä. Lehti lainaa *Svenska Dagbladetia*, jossa on ilmoitettu vapaaehtoisille maksettavista korvauksista ja tehty tiettäväksi, että värväyksestä vastaa ”majuri” Carl Mothander, joka on tehnyt sopimuksen pääministeri Pätsin kanssa. Lehti kirjoittaa Mothanderin henkilöhistoriasta, jota lehden mukaan värittävä muun muassa kesken jääneet armeija ja yliopisto, konkurssi ja osallistuminen Suomen sisällissotaan.⁷⁵ Näin pyrittiin kuvaamaan rekrytoinnin vastuuhenkilö epäluotettavaksi.

Mothander esikuntineen oli asettunut Tallinnassa *Du Nord*-hotelliin vastaanottamaan Tukholmasta lähetettyjä vapaaehtoisia sekä pitämään yhteyksiä Viron päättäjiin. Varsinaisia sotilasoperaatioita *Svenska kårenin* osalta johti kapteeni Malmberg Narvassa. Viron hallitus oli myöntänyt yhteensä 400 000 markkaa sotilaiden matkustukseen ja varusteisiin. Luvattuja rahoja tai varusteita ei koskaan saapunut Narvaan vapaaehtoisille, jonne Mothander sanoi ne lähettäneensä. Narvassa Malmberg oli niistä tietämätön. Asia ei koskaan selvinnyt, mutta Mothanderin joukoissa alkoi olla kapinamielialaa.⁷⁶

Maaliskuussa muuttui muidenkin lehtien, kuin *Folkets Dagblad Politikenin*, sävy kriittiseksi rekrytointia kohtaan. *Dagens Nyheter* raportoi 13.3.1919 etusivullaan, että Tukholmassa hotelli Continentalin värväystoimiston toiminnassa oli epäselvyyksiä. Useimmilta tahoilta kuul-lun mukaisesti vapaaehtoiseksi ilmoittautuneille oli luvattu ilmainen matka Helsinkiin ja siellä 2000 markan maksu varusteiden hankkimiseksi sekä alimmillaan 300 markkaa palkkaa

⁷³ En ny mördarkår till Estland, FDP 8.2.1919.

⁷⁴ Jaanson 1988, 52.

⁷⁵ Den hemliga värvningen till Balticum, FDP 11.2.1919

⁷⁶ Ericson Wolke 2021, 45-46.

kuukaudessa. Helsingissä olikin luvattu, että maksu suoritetaan Tallinnassa, ja Tallinnassa, että rahat saisi Narvassa. Tiedot olivat peräisin Helsinkiin matkustaneelta kymmenen hengen ryhmältä, ja samankokoiselta Tukholmassa olleelta ryhmältä, joille oli kerrottu, että toimiston toiminta oli lakannut.⁷⁷ Lehdistön kritiikki, epäilyt vastuuhenkilön luotettavuudesta ja epäselvyydet värvättyjen korvausten maksamisessa olivat ilmeisesti syynä toimiston sulkemiseen. Runsaassa kuukaudessa kahden viikon sijasta saatiin rekrytoitua alle 200 vapaaehtoista sopimuksessa sovitun 300 sijasta.⁷⁸

Vaikuttaa siltä, että lehdistöllä ei tässä vaiheessa ollut vielä tietoa Virossa 10.3.1919 tapahtuneesta, Mothanderin joukko-osaston toimeenpanemasta ruotsalaisen vapaaehtoisen Giuseppe Franchin teloituksesta pikaoikeudessa langetetun tuomion seurauksena. Tästä uutisoitiin erittäin kriittisesti johtavissa ruotsalaisissa lehdissä vasta 4.4.1919.⁷⁹ Franchin teloituksen jälkiselvittelyiden tuloksena Viron asevoimien ylipäällikkö kenraali Laidoner oli vapauttanut päiväkäskyllään 29.3.1919 Mothanderin asevoimien palveluksesta⁸⁰, joka uutisoitiin Ruotsissa vasta 6.4.1919.⁸¹

3.5 Skandinaavinen vapaajoukko – kolmas kampanja

Dagens Nyheterin 4.4.1919 julkaiseman artikkelin mukaan Mothanderin johtama Ruotsalainen joukko (*Svenska kåren*) hajotettiin heti Franchin teloituksen jälkeen ja sen tilalle oli muodostettu uusi Skandinaavinen joukko (*Skandinavisk kår*), jossa oli sekä ruotsalaisia että tanskalaisia vapaaehtoisia. Tarkoituksena oli kasvattaa joukkoa rekrytoimalla uusia vapaaehtoisia Ruotsista ja Tanskasta.⁸² Samassa lehdessä kerrottiin, että uutta joukkoa edustava tanskalainen kapteeni Palludan oli parhaillaan Tukholmassa. Hän oli saapunut Viroon noin kuukautta aiemmin pienen tanskalaisjoukon kanssa ja liittynyt Ruotsalaiseen joukkoon, josta nyt siistiin muodostamassa uutta skandinaavista osastoa.⁸³ *Aftonbladetin* mukaan Palludan on uuden joukon Tukholmassa aukeavan rekrytointitoimiston johtaja.⁸⁴ Näin käynnistyi kolmas rekrytointikampanja.

⁷⁷ En estnisk värvningsbyrå som lurar folk, DN 13.3.1919.

⁷⁸ Berglund & Sennertag 2023, 140.

⁷⁹ Svensk officer skjuten av svenskar i Estland: offer för myterister, AB 4.4.1919 ja DN 4.4.1919.

⁸⁰ Jaanson, 1988, 57. Avrättningen i Narva i ny belysning, AB 6.4.1919.

⁸¹ Avrättningen i Narva i ny belysning, AB 6.4.1919.

⁸² Svensk officer skjuten av svenskar i Estland: offer för myterister, DN 4.4.1919.

⁸³ En representant för skandinaviska kåren här, DN 4.4.1919.

⁸⁴ Svensken i Estlands kåren som arkebuserades, AB 4.4.1919.

Dagens Nyheter haastatteli 5.4.1919 uudelleen kapteeni Palludania, jonka mukaan pari sataa miestä oli lähtövalmiina Skandinaviassa. Viron hallitus oli taannut taloudellisesti vapaaehtoisjoukon kustannukset.⁸⁵ Pari päivää myöhemmin *Dagens Nyheter* palaa asiaan. Suomalaisten vapaaehtoisten rekrytoinnista vastannut Viron Avustamisen Päätoimikunta, joka oli vastannut solmitun yhteistyösopimuksen mukaisesti myös suurimman tanskalaisen vapaaehtoisjoukon lähettämisestä Viroon, sanoutui irti kaikesta kapteeni Palludanin toiminnasta rekrytointia koskien. Samoin tanskalaisen vapaaehtoisjoukon komentaja Virossa, kapteeni Gudme ilmoitti, että hän tai hänen joukkonsa ei halunnut olla missään tekemisissä kapteeni Palludanin kanssa.⁸⁶ Näin päättyi kolmas rekrytointikampanja ennen kuin se oikeastaan ehti alkaakaan.

Virolaisen historioitsijan Kuldkeppin näkemyksen mukaan rekrytointien epäonnistumiseen vaikuttivat myös vapaaehtoisjoukkojen aiheuttamat skandaalit.⁸⁷ Toisen ja kolmannen rekrytointikampanjan tavoitteet olivat jo merkittävästi pienemmät kuin ensimmäisen. Näitä kahta jälkimmäistä kampaajaa ei mielestäni voida pitää enää vakavasti otettavina hankkeina. Niiden vastuuhenkilöt osoittautuivat epäluotettaviksi lyhyen ajan kuluessa, eikä rekrytoinneilla ollut enää ensimmäisen kampanjan päätyttyä mahdollisuutta onnistua merkittävässä määrin. Tulijat olivat lähinnä niitä, joilla ei ollut enää muita vaihtoehtoja elannon turvaamiseksi.

⁸⁵ Skandinaviska kåren i Estland. Kapten Palludan om den nybildade kårens syftemål, DN 5.4.1919.

⁸⁶ Estlandskommittéen vill ej kånnas vid kapten Palludan, DN 7.4.1919

⁸⁷ Kuldkepp 2013, 206.

4 Saavuttamaton tavoite

Viro pyysi loppuvuodesta 1918 sotilaallista apua Pohjoismaista turvatakseen itsenäisyytensä. Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa valmisteltiin joulukuussa vapaaehtoisjoukkojen rekrytointia maiden hallitusten kieltäytyttyä lähettämästä aseellisia joukkoja Viroon. Suomi rekrytoi nopeasti lähes 4000 vapaaehtoista, jotka siirtyivät jo vuodenvaihteessa rintamalle. Ruotsissa tavoitteena oli samansuuruinen joukko, mutta lopulta ruotsalaisia vapaaehtoisia taisteli Virossa arviolta 300, ja tanskalaisia noin 200. Ruotsin osalta voidaan siis puhua rekrytoinnin epäonnistumisesta. Tutkimuskirjallisuus esittää keskeisiksi syiksi vasemmistososialistien lehdistökampanjan ja mielenosoitukset, heikon tuen hankkeelle kotimaassa, negatiivisen palautteen Virossa vierailleilta upseereilta ja vapaaehtoisjoukkojen aiheuttamat skandaalit kevään aikana.

Tarkastelluista lehdistä *Aftonbladet* tuki selkeimmin rekrytointeja ja *Folkets Dagbladet Politiken* vastusti niitä, ja näiden välille muodostui rintamalinja alkuvuoden kiihkeässä lehdistösodassa. *Folkets Dagblad Politiken* asettui Neuvosto-Venäjän vallankumouksellisten bolševikkien rinnalle, ja *Aftonbladetin* näkemyksissä oli kysymys laajemmasta taistelusta bolševikkeja vastaan, kuin ainoastaan Viron vapaussodasta. Tämä näkyi myös siinä, että samaan aikaan, kun rekrytointi käynnistyi Viroon, aloitettiin vastaava toiminta Latviaan. Rinnakkaiset erilliset rekrytointitoimenpiteet vaikuttivat todennäköisesti negatiivisesti määrällisten tavoitteiden toteutumiseen kummankin osalta. Hallitusta lähellä olevat *Dagens Nyheter* ja *Social-Demokraten* pysyivät maltillisina. *Folkets Dagblad Politikenille* hallituksen kannanotot antoivat mahdollisuuden kärjekkääseen sananvaihtoon, ja hallituksessa ensimmäistä kertaa oleville sosiaalidemokraateille tilanne oli vaikea. *Social-Demokratenissa* oli lukumääräisesti vähiten kirjoituksia rekrytointitoimista, useimmiten toistettiin uutistoimistojen välittämiä uutisia.

Vapaaehtoisten rahoittaminen nähtiin *Aftonbladetissa* ongelmana. Virolla ei ollut vastaavia resursseja hyödyntää ruotsalaisia vapaaehtoisia, kuin Suomella oli ollut sisällissodan aikana. *Aftonbladetissa* tuotiin myös esiin rekrytointiorganisaation tehottomuus ja selkeän sotilasjohdon puute, vaikka ruotsalainen Martin Ekström taisteli menestyksekkäästi johtaen suomalaista joukkoa, jossa oli myös ruotsalaisia. Johdon ja organisaation puutteiden vuoksi monet vapaaehtoisiksi haluavat joutuivat siirtymään itsenäisesti Viroon, ja ottamaan henkilökohtaisen riskin joutua jatkossa ruotsalaisen työväenliikkeen mustiin listoihin perustuvan syrjinnän kohteeksi. Tätä uhkaa *Folkets Dagblad Politiken* piti yllä, ja syrjintä periytyi jo Suomen sisällissotaan osallistuneiden kohtelusta vuotta aiemmin. Tämä syrjintä jatkui lähes kaksikymmentä

vuotta Suomen ja Viron taisteluiden päätyttyä, ja sillä oli varmasti vaikutuksensa vapaaehtoiseksi hakeutumiseen.

Kaikki tarkastellut lehdet näkivät vapaaehtoisten rekrytoinnin Suomen sisällissodan jatku-
mona. Oikeisto ja erityisesti upseerit olivat luoneet yhteistoimintaverkoston suomalaisten ak-
tivistien kanssa, ja lukuisia ruotsalaisia upseereita palveli sisällissodan jälkeen Suomen vasta-
perustetussa armeijassa. Suomessa sosiaalidemokraattinen puolue otti vallankumousta vastus-
tavan, reformistisen linjan vasta sisällissodan jälkeen. Ruotsissa sosiaalidemokraattisen puolu-
een oppositio erosi jo vuonna 1917 ja perusti Ruotsin sosiaalidemokraattisen vasemmistopuo-
lueen. Tämä vastakkainasettelu näkyi jo Suomen sisällissodan aikana, mutta kärjistyi edelleen
Viron vapaussodan aikana. Ruotsissa vasemmistososialistit olivat osa demokraattista yhteis-
kuntaa, toisin kuin Suomessa, jossa sisällissodan päätyttyä hengissä säilyneet sosiaalidemo-
kraattien radikaalin vasemmistosiiven edustajat olivat pääasiassa vankileireillä tai paenneet
Neuvosto-Venäjälle. Ruotsin vasemmisto tunsu edelleen katkeruutta Suomen vasemmiston
kohtalosta sisällissodassa ja sen jälkeen. Vasemmistososialistit kykenivät *Folkets Dagblad*
Politikenin avulla julkisesti aktivoimaan myös mielenosoituksia ja suunnitelmia punakaartien
perustamisesta, jotka ovat saattaneet vaikuttaa myös hallituksen haluttomuuteen tukea vapaa-
ehtoisten rekrytointia. Johtavilla poliitikoilla ja upseereilla oli myös lehtien mukaan epäilyjä
vastaisenäistyneen Viron kestävykseen ja politiikkaan jatkossa. Ruotsi oli tunnustanut Suo-
men itsenäisyyden jo vuoden 1918 alussa, mutta Viron itsenäisyys tunnustettiin vasta Tarton
rauhan jälkeen.

Ruotsalaisten vapaaehtoisten merkitys sotatoimille Viron vapaussodassa oli olematon lukuun
ottamatta niitä, jotka saapuivat jo vuodenvaihteessa majuri Ekströmin joukoissa Suomesta.
Vapaaehtoisten siirtyessä Viroon sijoitettiin joukkoja useaan eri organisaatioon, joka osaltaan
on vaikuttanut siihen, että tutkimuskirjallisuudessa on ollut vaikeuksia saada esiin vapaaeh-
toisten kokonaisuutta. Riittävän tuen puuttuessa ja kotimaassa työpaikoilla tapahtuvan syr-
jinnän vuoksi vapaaehtoisjoukkoihin hakeutui myös ei-toivottua ainesta. Vapaaehtoisjoukko-
jen jälkimaine Ruotsissa ei ole ollut hyvä, eikä tutkimuskirjallisuutta joukoista ole syntynyt
suurena määrinä. Sanomalehdet alkuperäisaineistona antavat kuitenkin merkittävän lisän tähän
”surkeaan epäonnistumiseen”, jossa alkuperäinen tavoite jäi saavuttamatta.

Lähteet

ALKUPERÄISAINEISTO

Sanomalehdet

Aftonbladet, 1918–1919 (AB).

Dagens Nyheter, 1918–1919 (DN).

Folkets Dagblad Politiken, 1918–1919 (FDP).

Social-Demokraten, 1918–1919 (SD).

Päiväkirjat ja muistelmat

Carlsson, Conrad: *Ruotsin tuntematon sotilas*. Otava, Helsinki 1937.

Hamilton, Hugo: *Dagböcker: 1917–1919*. Norstedts, Stockholm 1956.

Lloyd George, David: *The truth about the peace treaties: Vol. 1*. Victor Gollancz Ltd, London, 1938.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Berglund, Tobias & Sennerteg, Niclas: *Finska inbördeskriget*. Natur & Kultur, Stockholm 2017.

Berglund, Tobias & Sennerteg, Niclas: *Baltikums befrielse*. Natur & Kultur, Stockholm 2023.

Ericson Wolke, Lars: *Svenska frivilliga. Militära uppdrag i utlandet under 1800- och 1900-talen*. Historiska Media, Lund 1996.

Ericson Wolke, Lars: Idealists or Adventurers? The Swedish volunteers in Estonia in 1919. *Eesti Sõjaajaloo Aastaraamat. No 11*, 2021. Tallinna Ülikooli Kirjastus, Tallinn 2021.

Jaanson, Kaido: *Soldiers of fortune. Swedish and Danish volunteers in the Estonian Civil War, 1918-1920*. Periodika, Tallinn 1988.

Kuldkepp, Mart: Eesti Vabadussõja vabatahtlike värbamine Rootsis. *Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat / Annales Litterarum Societatis Esthonicae*, 191–209, 2013. Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu 2015.

Roselius, Aapo & Silvennoinen, Oula & Tammi: *Villi itä: Suomen heimosodat ja Itä-Euroopan murros 1918–1921*. Helsinki: Tammi, 2019.

Thulstrup, Åke: Mellan de båda världskrigen. *Svensk Utrikespolitik under 1900-talet*. Toim.

Lennart Hirschfeldt. Utrikespolitiska Institutet, Stockholm 1958.

Zetterberg, Seppo: *Suomi ja Viro 1917–1919. Poliittiset suhteet syksystä 1917 reunavaltio-
politiikan alkuun*. Historiallisia tutkimuksia 102. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki
1977.

Zetterberg, Seppo: *Viron historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2007.